

WYMAGANIA EDUKACYJNE – WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE, ZAKRES PODSTAWOWY, KL.V THT, V TZiUG, R.SZK. 2025/2026

PROGRAM „W CENTRUM UWAGI”

	Zagadnienia	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
Temat lekcji		2	3	4	5	6
DZIAŁ I: PODSTAWY PRAWA						
Prawo i normy prawne.	▪ prawa i prawo ▪ normy społeczne a prawo ▪ cechy i budowa norm prawnych ▪ akty prawne i przepisy ▪ podstawa prawna ▪ zasady powoływania się na podstawę prawną ▪ interpretacja przepisów prawnych ▪ zasada „nieznajomość prawa szkodzi”	Uczeń: ▪ podaje przykłady norm społecznych, ▪ podaje przykłady aktów prawnych, ▪ wymienia konsekwencje naruszania norm społecznych, w tym norm prawnych.	Uczeń: ▪ wyjaśnia znaczenie terminu „norma społeczna”, ▪ wymienia typy norm społecznych, ▪ podaje przykłady różnych typów norm społecznych, ▪ wyjaśnia, czym się różnią normy prawne od innych typów norm społecznych, ▪ przyporządkowuje do poszczególnych typów norm odpowiednie kategorie oceny zachowania, ▪ wymienia cechy norm prawnych, ▪ uzasadnia konieczność przestrzegania norm prawnych,	Uczeń: ▪ podaje przepis <i>Konstytucji RP</i>, z którego wynika obowiązek wskazywania podstawy prawnej, ▪ właściwie posługuje się oznaczeniami jednostek redakcyjnych aktu normatywnego, ▪ wyjaśnia, jakie mogą być konsekwencje łamania zasady „nieznajomość prawa szkodzi”, ▪ odczytuje z różnych źródeł [teksty narracyjny i normatywny, wykres, tabela, plakat] informacje na temat poziomu wiedzy	Uczeń: ▪ wyjaśnia, na czym polega różnica między prawem w znaczeniu podmiotowym a prawem w rozumieniu przedmiotowym, ▪ porównuje różne typy norm społecznych, np. z uwzględnieniem źródeł norm, ▪ analizuje budowę normy prawnej, rozpoznając jej poszczególne elementy, ▪ wyjaśnia, na czym polega różnica między aktem prawnym a przepisem prawnym.	Uczeń: ▪ na wybranych przykładach dokonuje wykładni prawa.

			- wymienia pozytywne aspekty poznawania prawa, - wyjaśnia znaczenie zasady „nieznajomość prawa szkodzi”.	o prawie wśród pełnoletnich Polaków.		
Źródła prawa.	- podmioty stanowiące prawo - zasięg obowiązywania prawa - podmioty podlegające prawu - źródła prawa stanowiącego w Polsce - hierarchia źródeł prawa w Polsce - procedura ustawodawcza - dzienniki urzędowe - okres obowiązywania prawa - zasada „prawo nie działa wstecz”	Uczeń: - wymienia organy władzy uczestniczące w procesie stanowienia prawa w Polsce, - podaje źródła prawa stanowiącego obowiązującego o w Polsce, - wyjaśnia, na czym polega nadrzędna rola konstytucji w Polsce, - wymienia dzienniki urzędowe [Dziennik Urzędowy, Monitor Polski].	Uczeń: - przedstawia zasięg terytorialny i podmiotowy obowiązującego w Polsce prawa, - wyjaśnia, jak należy rozumieć zasadę „prawo nie działa wstecz”, - odszukuje konkretne źródła prawa w dziennikach urzędowych, - przedstawia hierarchię źródeł prawa powszechnie obowiązującego w Polsce, - wyjaśnia, na czym polega szczególna moc <i>Konstytucji RP</i>, - wymienia podstawowe etapy procesu legislacyjnego w Polsce i uczestniczące w nim podmioty.	Uczeń: - porównuje źródła prawa stanowiącego w Polsce – z uwzględnieniem zakresu ich obowiązywania i miejsca zajmowanego przez nie w hierarchii, - wyjaśnia znaczenie terminu <i>vacatio legis</i>, - uzasadnia konieczność stosowania zasady „prawo nie działa wstecz”, - wyjaśnia, jakie są zasady działania Internetowego Systemu Aktów Prawnych, - interpretuje konstytucyjne zapisy dotyczące procesu legislacyjnego w Polsce, - wyjaśnia, jakie są konsekwencje łamania zasady	Uczeń: - wyjaśnia, na czym polega problem „inflacji” prawa w Polsce, - omawia zasady publikowania źródeł prawa w Polsce, - analizuje konstytucyjne zapisy dotyczące ratyfikacji umów międzynarodowych, - omawia hierarchiczny układ źródeł prawa w Polsce, w tym relację między ustawą a ratyfikowaną umową międzynarodową.	Uczeń: przeprowadza ankietę na temat znajomości źródeł prawa powszechnie obowiązującego o w Polsce oraz sposobów ich publikacji – np. w swojej społeczności szkolnej, a także analizuje i udostępnia wyniki wykonanych przez siebie badań.

				„prawo nie działa wstecz”.		
Pomoc prawna.	- rodzaje prawa - formy pomocy prawnej - instytucje udzielające pomocy prawnej - zawody prawnicze	Uczeń: - podaje przykłady organów i instytucji udzielających porad prawnych, - rozpoznaje działania typowe dla następujących zawodów prawniczych:	Uczeń: - wymienia podstawowe rodzaje prawa, - podaje przykłady spraw regulowanych przez prawo cywilne, rodzinne, administracyjne i karne, - wyszukuje informacje na temat dostępnych możliwości uzyskania porady prawnej	Uczeń: - przedstawia zasady działania Nieodpłatnej Pomocy Prawnej i Nieodpłatnego Poradnictwa Obywatelskiego, - odszukuje informacje na temat działalności organizacji i instytucji udzielających pomocy prawnej w nietypowych sytuacjach	Uczeń: - porównuje zakres działalności adwokatów, radców prawnych i notariuszy, - odszukuje informacje na temat instytucji udzielających pomocy prawnej w jego miejscowości, gminie lub powiecie.	Uczeń: przygotowuje i realizuje skierowaną do społeczności szkolnej akcję promującą instytucje udzielające pomocy prawnej w jego miejscowości,

		adwokatów, radców prawnych, notariuszy.	w sytuacjach typowych, ▪ podaje, jaki jest zakres działalności adwokatów, radców prawnych i notariuszy.	[np. poszukujących ludzi zaginionych].		gminie lub powiecie.
Informacja publiczna.	▪ prawo do informacji publicznej ▪ informacja publiczna ▪ sposoby uzyskiwania informacji publicznej ▪ Biuletyn Informacji Publicznej ▪ wniosek o udostępnienie informacji publicznej	Uczeń: ▪ podaje przykłady spraw, których może dotyczyć informacja publiczna, ▪ podaje przykłady instytucji zobowiązanych do udzielania informacji publicznej, ▪ odszukuje informacje publiczne dotyczące nieskomplikowanych spraw wskazanych przez nauczyciela.	Uczeń: ▪ wyjaśnia, na czym polega prawo do uzyskania informacji publicznej, ▪ wskazuje podmioty mogące ubiegać się o uzyskanie informacji publicznej, ▪ wyjaśnia, jakie sprawy obywatel może załatwić dzięki dostępowi do informacji publicznej, ▪ odszukuje proste informacje publiczne, korzystając z usług e-administracji, ▪ wymienia przykładowe informacje udostępniane w Biuletynie Informacji Publicznej, ▪ pisze przykładowy wniosek o udzielenie informacji publicznej.	Uczeń: ▪ wyjaśnia, na czym polega transparentność życia publicznego, ▪ wyjaśnia, na czym polega działalność organizacji typu <i>watchdog</i>, i odszukuje informacje na ich temat, ▪ charakteryzuje podstawowe sposoby przechowywania i udostępniania informacji publicznej, ▪ wymienia sytuacje, w których dostęp do informacji publicznej może zostać ograniczony.	Uczeń: ▪ określa, jakie jest znaczenie transparentności życia publicznego dla prawidłowego funkcjonowania państwa i społeczeństwa demokratycznego, ▪ analizuje, jak dostęp do informacji publicznej pomaga obywatelom w rozwiązywaniu problemów w konkretnych sytuacjach z życia codziennego.	Uczeń: ▪ uzyskuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej informacje na temat bieżącej działalności wybranej instytucji lub konkretnego organu władzy w gminie lub powiecie, ▪ wyjaśnia, w jaki sposób pozyskał zaprezentowane informacje.
DZIAŁ II: PRAWA CZŁOWIEKA						

Prawa Człowieka w konstytucji RP.	▪ prawa i wolności ▪ istota praw człowieka i ich cechy ▪ granice praw człowieka ▪ warunki ograniczania praw człowieka ▪ koncepcja praw jednostki ▪ miejsce praw człowieka w <i>Konstytucji RP</i> ▪ zasady ogólne i katalog praw człowieka w <i>Konstytucji RP</i> ▪ zasady i formy ochrony praw mniejszości narodowych i etnicznych oraz grup posługujących się językiem regionalnym	Uczeń: ▪ podaje przykłady praw i wolności człowieka uwzględnionych w <i>Konstytucji RP</i>, ▪ podaje przykłady praktycznej realizacji praw i wolności człowieka wymienionych w <i>Konstytucji RP</i>, ▪ podaje przykłady praw przysługujących w Polsce mniejszościom narodowym i etnicznym oraz grupom posługującym się językiem regionalnym.	Uczeń: ▪ wymienia zasady ogólne dotyczące ochrony praw człowieka wymienionych w <i>Konstytucji RP</i>, ▪ wymienia prawa człowieka przysługujące mniejszościom narodowym i etnicznym oraz grupom posługującym się językiem regionalnym.	Uczeń: ▪ przyporządkowuje konkretne prawa człowieka do odpowiednich kategorii uwzględnionych w <i>Konstytucji RP</i>, ▪ wymienia konstytucyjne warunki, które muszą zostać spełnione, aby można było ograniczyć korzystanie z praw człowieka, ▪ analizuje konstytucyjne prawa człowieka z uwzględnieniem koncepcji praw jednostki [prawa człowieka, prawa obywatela], ▪ analizuje przepisy prawne z <i>Ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym</i>.	Uczeń: ▪ porównuje znaczenie pojęć „prawo” i „wolność”, ▪ wyjaśnia, jakie miejsce zajmują prawa człowieka w <i>Konstytucji RP</i>, ▪ uzasadnia konieczność ochrony praw przysługujących grupom mniejszościowym, ze szczególnym uwzględnieniem praw mniejszości narodowych i etnicznych oraz grup posługujących się językiem regionalnym, ▪ odszukuje i prezentuje informacje na temat praw mniejszości polskiej w wybranych państwach.	Uczeń: ▪ analizuje spory światopoglądowe dotyczące wybranych praw człowieka, ▪ organizuje debatę na temat praw człowieka i aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, ▪ przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące wybranego problemu związanego z ochroną praw człowieka.
Ochrona Praw Człowieka w RP, ochrona praw	▪ środki ochrony konstytucyjnych praw i wolności	Uczeń: ▪ podaje przykłady konstytucyjnych	Uczeń: ▪ wymienia konstytucyjne środki	Uczeń: ▪ analizuje wybrane przypadki łamania praw człowieka, w	Uczeń: ▪ porównuje i ocenia działalność wybranych	Uczeń: ▪ przygotowuje i prezentuje na forum

mniejszości narodowych i etnicznych.	- instytucje i organy władzy chroniące konstytucyjne prawa i wolności - prawo do sądu - prawo do zaskarżenia - prawo do wynagrodzenia za szkodę - skarga konstytucyjna - prawo do wystąpienia do Rzecznika Praw Obywatelskich - działalność Rzecznika Praw Obywatelskich - organizacje broniące praw człowieka w Polsce	- h środków ochrony praw człowieka w Polsce, - wymienia przykłady spraw, z którymi można zwrócić się do Rzecznika Praw Obywatelskich, - podaje przykłady działających w Polsce organizacji, których celem jest obrona praw człowieka.	- ochrony praw człowieka w Polsce, wyjaśnia, na czym polega prawo do: - sądu, - zaskarżenia, - wynagrodzenia za szkodę, - złożenia skargi konstytucyjnej, - wystąpienia do Rzecznika Praw Obywatelskich, - wymienia przykładowe formy działalności Rzecznika Praw Obywatelskich, - pisze przykładową skargę do Rzecznika Praw Obywatelskich, - wymienia podstawowe elementy procedury składania skargi konstytucyjnej, - omawia zakres i formy działalności wybranej organizacji broniącej praw człowieka.	- tym wskazuje, jakie konstytucyjne środki ochrony tych praw były dostępne w omawianych sytuacjach, - określa zakres działalności i uprawnień Rzecznika Praw Obywatelskich, - odszukuje informacje na temat celów szczegółowych oraz form działania wybranej organizacji broniącej praw człowieka, - wyjaśnia, jakie jest znaczenie skargi konstytucyjnej w systemie ochrony praw człowieka w Polsce.	- organizacji broniących praw człowieka w Polsce, wymienia negatywne konsekwencje wynikające z przewlekłości postępowań sądowych w Polsce oraz wskazuje główne przyczyny tego problemu, - analizuje przepisy regulujące zasady korzystania z prawa do: - sądu, - zaskarżenia, - wynagrodzenia za szkodę, - złożenia skargi konstytucyjnej.	- społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące działalności np.: - Rzecznika Praw Obywatelskich w Polsce, - jednej z organizacji, których celem jest obrona praw człowieka, - jest aktywnym członkiem organizacji broniącej praw człowieka, - aktywnie uczestniczy w działaniach podejmowanych przez organizacje broniące praw człowieka.
Strasburski system ochrony Praw Człowieka.	- systemy ochrony praw człowieka - Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu	Uczeń: wymienia instytucje tworzące strasburski	Uczeń: przedstawia okoliczności historyczne, które miały wpływ na	Uczeń: wymienia państwa należące do Rady Europy i wskazuje je na mapie,	Uczeń: omawia strukturę Europejskiego Trybunału Praw	Uczeń: przygotowuje i prezentuje na forum społeczności

	▪ Rada Europy ▪ <i>Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i> ▪ zasady składania skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu	system praw człowieka [Rada Europy, <i>Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i> , Europejski Trybunał Praw Człowieka].	powstanie systemów ochrony praw człowieka, ▪ podaje podstawowe informacje na temat <i>Powszechnej deklaracji praw człowieka</i>, ▪ prezentuje podstawowe informacje na temat strasburskiego systemu praw człowieka [Rada Europy, <i>Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i>, Europejski Trybunał Praw Człowieka], ▪ wymienia podstawowe zasady składania skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.	▪ analizuje przykładowe skargi złożone do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu oraz wybrane wyroki Trybunału, ▪ wyjaśnia znaczenie <i>Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności</i> dla europejskiego systemu ochrony praw człowieka, ▪ wymienia warunki dopuszczalności skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.	Człowieka w Strasburgu, ▪ ocenia działalność Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.	szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące działalności Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.
Nieprzestrzeganie i łamanie Praw Człowieka.	▪ formy łamania praw człowieka ▪ przyczyny łamania praw człowieka ▪ wybitni obrońcy praw człowieka ▪ naruszanie praw imigrantów	Uczeń: ▪ podaje przykłady łamania praw człowieka, ▪ wskazuje zagrożenia wynikające z	Uczeń: ▪ wymienia formy łamania praw człowieka i ilustruje je odpowiednimi przykładami, ▪ rozpoznaje przypadki naruszeń praw człowieka opisane w	Uczeń: ▪ określa skalę łamania praw człowieka w Polsce i na świecie na podstawie zestawień statystycznych oraz raportów organizacji pozarządowych,	Uczeń: ▪ wyszukuje i prezentuje informacje na temat dokonań wybitnych postaci działających na rzecz ochrony praw człowieka, np. laureatów	Uczeń: ▪ organizuje debatę poświęconą tematowi łamania praw człowieka w państwach demokratycznych

	▪ skala łamania praw człowieka na świecie	łamanie praw człowieka.	tekstach publicystycznych, ▪ wymienia przyczyny łamania praw człowieka, ▪ wskazuje i charakteryzuje zagrożenia wynikające z łamania praw człowieka, w tym w państwach demokratycznych, ▪ porównuje skalę łamania praw człowieka w państwach demokratycznych i niedemokratycznych.	▪ zbiera, analizuje i prezentuje informacje na temat łamania praw człowieka w wybranym państwie niedemokratycznym.	Pokojowej Nagrody Nobla, ▪ analizuje współczesne zjawiska [polityczne, ekonomiczne, socjalne, kulturowe] zaliczane do przyczyn łamania praw człowieka.	ych i niedemokratycznych oraz aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, ▪ przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące problemu łamania praw człowieka.
DZIAŁ III: PRAWO WEWNĘTRZNE W RP						
Prawo cywilne w RP.	▪ cechy charakterystyczne prawa cywilnego ▪ prawa majątkowe i osobiste ▪ podział prawa cywilnego w Polsce ▪ pojęcia z zakresu prawa cywilnego [osoba fizyczna, zdolność prawna, zdolność do czynności prawnych,	Uczeń: ▪ rozpoznaje sprawy regulowane przez prawo cywilne, ▪ definiuje podstawowe pojęcia z zakresu prawa cywilnego [osoba fizyczna, powód	Uczeń: ▪ podaje przykłady norm z prawa cywilnego, ▪ wyjaśnia, czym się różni zdolność prawna od zdolności do czynności prawnych, ▪ wymienia podstawowe cechy prawa cywilnego, ▪ właściwie posługuje się podstawowymi pojęciami z zakresu	Uczeń: ▪ porównuje instytucje przedstawicielstwa ustawowego i pełnomocnictwa, ▪ wyjaśnia, na czym polega różnica między <i>Kodeksem cywilnym</i> a <i>Kodeksem postępowania cywilnego</i>, ▪ analizuje proste kazusy dotyczące	Uczeń: ▪ prezentuje podział prawa cywilnego obowiązujący w Polsce, ▪ interpretuje wybrane przepisy z <i>Kodeksu cywilnego</i> oraz <i>Kodeksu postępowania cywilnego</i>, ▪ przedstawia konstrukcję stosunku	Uczeń: ▪ analizuje złożone kazusy z zakresu prawa cywilnego.

	przedstawicielstwo, pełnomocnictwo] ▪ prawo zobowiązaniowe ▪ prawo rzeczowe ▪ prawo spadkowe ▪ postępowanie cywilne	d i pozwany, testament], ▪ wymienia podstawowe formy nabycia własności, ▪ wymienia strony postępowania cywilnego i wskazuje przysługujące im prawa, ▪ rozpoznaje podstawowe zasady obowiązujące w postępowaniu u cywilnym.	prawa cywilnego [zobowiązanie, prawa majątkowe, prawa osobiste, przedstawicielstwo ustawowe, pełnomocnictwo, zobowiązanie, rzecz, własność, spadek, zachówek, dziedziczenie ustawowe], a także rozpoznaje przepisy prawne, w których pojęcia te zostały zdefiniowane, ▪ podaje przykłady praw majątkowych i praw osobistych, ▪ wymienia uprawnienia właściciela rzeczy, ▪ podaje podstawowe zasady dziedziczenia testamentowego, ▪ pisze przykładowy pozew cywilny, ▪ przedstawia przebieg postępowania cywilnego.	prawa cywilnego, np. prawa spadkowego, ▪ analizuje pod kątem poprawności przykładowy pozew cywilny.	cywilnoprawnego określanego jako zobowiązanie, ▪ rozpoznaje typy postępowań cywilnych i je charakteryzuje.	
Prawo rodzinne w RP.	▪ małżeństwo ▪ zasady zawierania związku małżeńskiego ▪ prawne przeszkody uniemożliwiające	Uczeń: ▪ wymienia elementy konstytucyjnej definicji małżeństwa,	Uczeń: ▪ wymienia przeszkody prawne uniemożliwiające zawarcie małżeństwa oraz możliwe powody unieważnienia	Uczeń: ▪ interpretuje wybrane przepisy z <i>Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego</i>, ▪ wyjaśnia, na czym polega unieważnienie	Uczeń: ▪ analizuje spór społeczny dotyczący: - instytucji małżeństwa, - modelu rodziny,	Uczeń: ▪ analizuje złożone kazusy z zakresu prawa rodzinnego.

	- zawarcie małżeństwa ▪ skutki zawarcia małżeństwa ▪ wspólność majątkowa ▪ prawa rodziców i dzieci ▪ władza rodzicielska ▪ obowiązek alimentacyjny	▪ podaje skutki prawne zawarcia małżeństwa, ▪ wymienia prawa i obowiązki rodziców i dzieci.	- związku małżeńskiego, ▪ właściwie posługuje się podstawowymi pojęciami z zakresu prawa rodzinnego [małżeństwo, wspólnota majątkowa, obowiązek alimentacyjny], ▪ pisze przykładowy wniosek alimentacyjny.	- małżeństwa i wymienia jego konsekwencje prawne, ▪ analizuje pod kątem poprawności przykładowy wniosek alimentacyjny, ▪ analizuje proste kazusy dotyczące prawa rodzinnego.	- zakresu władzy rodzicielskiej, w tym zajmuje stanowisko wobec omawianego problemu i konstruuje odpowiednie argumenty.	
Prawo karne i postępowanie karne w RP.	▪ zasady prawa karnego ▪ etapy postępowania karnego ▪ uczestnicy postępowania karnego ▪ rozprawa w procesie karnym	Uczeń: ▪ właściwie posługuje się podstawowymi pojęciami z zakresu prawa karnego [oskarżyciel, oskarżony, przestępstwo, wykroczenie, apelacja], ▪ wyjaśnia znaczenie podstawowych zasad prawa karnego [nie ma przestępstwa bez ustawy, domniemanie niewinności],	Uczeń: ▪ wyjaśnia, na czym polega różnica między <i>Kodeksem karnym</i> a <i>Kodeksem postępowania karnego</i>, ▪ rozpoznaje zastosowanie podstawowych zasad prawa karnego [nie ma przestępstwa bez ustawy, domniemanie niewinności] w przepisach prawnych i wyjaśnia konsekwencje łamania tych reguł, ▪ wymienia strony postępowania karnego [przygotowawczego i procesowego] oraz	Uczeń: ▪ analizuje pod kątem poprawności przykładowe zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, ▪ analizuje proste kazusy dotyczące prawa karnego, ▪ interpretuje wybrane przepisy <i>Kodeksu karnego</i> i <i>Kodeksu postępowania karnego</i>.	Uczeń: ▪ porównuje przebieg rozpraw [zasady, etapy] prowadzonych w sądzie powszechnym w ramach postępowania cywilnego i postępowania karnego, ▪ porównuje prawa przysługujące poszczególnym uczestnikom postępowania karnego.	Uczeń: ▪ analizuje złożone kazusy z zakresu prawa karnego.

		wymienia etapy postępowania karnego i jego uczestników.	przysługujące im prawa, - wymienia główne prawa, jakie przysługują ofierze, sprawcy i świadkowi przestępstwa, - podaje podstawowe zasady regulujące prowadzenie rozprawy w procesie karnym, - pisze przykładowe zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa.			
Prawo administracyjne w RP.	- cechy charakterystyczne prawa administracyjnego - pojęcia z zakresu prawa administracyjnego - administracja publiczna - akty, decyzje i postanowienia administracyjne - postępowanie administracyjne - skarga administracyjna	Uczeń: - wskazuje dziedziny życia publicznego regulowane przez prawo administracyjne, - wymienia podstawowe elementy decyzji administracyjnej, - wymienia środki zaskarżenia decyzji administracyjnej.	Uczeń: - właściwie posługuje się podstawowymi pojęciami z zakresu prawa administracyjnego [administracja publiczna, organ administracji publicznej, akt administracyjny], - wymienia podstawowe cechy prawa administracyjnego, - wymienia etapy postępowania administracyjnego oraz biorące w nim udział podmioty [i	Uczeń: - analizuje pod kątem poprawności: - odwołanie od decyzji administracyjnej, - zażalenie na postanowienie organów administracyjnych, - skargę administracyjną, - analizuje proste kazusy prawne dotyczące prawa administracyjnego, - wymienia przesłanki stwierdzenia nieważności decyzji administracyjnej,	Uczeń: - porównuje różne rodzaje aktów administracyjnych, - porównuje akty administracyjne z aktami normatywnymi, - porównuje decyzje administracyjne z postanowieniami administracyjnymi, - charakteryzuje i porównuje rodzaje postępowań administracyjnych, - porównuje decyzję administracyjną z wyrokiem sądu.	Uczeń: analizuje złożone kazusy z zakresu prawa administracyjnego.

			innych jego uczestników], ▪ krótko charakteryzuje środki zaskarżenia decyzji administracyjnej, ▪ pisze przykładowe odwołanie od decyzji administracyjnej, ▪ wymienia zadania sądów administracyjnych.	▪ rozpoznaje rodzaje administracji publicznej, ▪ interpretuje wybrane przepisy z <i>Kodeksu postępowania administracyjnego</i> .		
Prawo powszechnych ubezpieczeń.	▪ system ubezpieczeń społecznych ▪ rodzaje ubezpieczeń społecznych w Polsce ▪ Zakład Ubezpieczeń Społecznych ▪ system ubezpieczenia zdrowotnego ▪ Narodowy Fundusz Zdrowia	Uczeń: ▪ wymienia podstawowe prawa przysługujące obywatelom polskim w zakresie opieki społecznej i zdrowotnej, ▪ wymienia instytucje kierujące systemem ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych oraz służbą zdrowia [KRUS, ZUS, NFZ], ▪ rozróżnia ubezpieczenia: emerytalne, rentowe,	Uczeń: ▪ wymienia główne zasady i cele funkcjonowania systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych, ▪ przedstawia specyfikę obowiązkowych i dobrowolnych ubezpieczeń zdrowotnych w Polsce, ▪ odczytuje z różnych źródeł informacji [tekst narracyjny i normatywny, wykres, tabela] dane dotyczące stanu wiedzy Polaków na temat funkcjonowania systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych,	Uczeń: ▪ analizuje proste kazusy dotyczące systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych w Polsce, ▪ analizuje informacje na temat tego, w jaki sposób Polacy oceniają funkcjonowanie systemu opieki społecznej i zdrowotnej w Polsce.	Uczeń: ▪ porównuje poszczególne rodzaje ubezpieczeń funkcjonujących w Polsce, ▪ analizuje uwarunkowania mające wpływ na funkcjonowanie systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych w Polsce.	Uczeń: ▪ analizuje złożone kazusy dotyczące systemu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych w Polsce, ▪ organizuje debatę na temat: - ubezpieczeń społecznych w Polsce, - funkcjonowania systemu publicznej służby zdrowia w Polsce, a także aktywnie uczestniczy

		chorobowe, wypadkowe, podaje podstawowe zasady korzystania z publicznej opieki zdrowotnej.	- wymienia rodzaje ubezpieczeń funkcjonujących w Polsce, - wymienia zadania: - Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, - Narodowego Funduszu Zdrowia.			w zainicjowanej dyskusji.
Prawo do opieki społecznej i edukacji.	- wykluczenie społeczne - ubóstwo - bezrobocie - opieka społeczna - urzędy pracy - edukacja - kształcenie ustawiczne	Uczeń: - wymienia problemy społeczne, z którymi boryka się państwo polskie, - wymienia podstawowe zasady funkcjonowania systemu opieki społecznej w Polsce, - wymienia podstawowe przyczyny bezrobocia, - podaje podstawowe informacje dotyczące	Uczeń: - wymienia przykłady wykluczenia społecznego oraz wskazuje jego konsekwencje, - podaje przykłady działań podejmowanych przez państwo polskie w celu ograniczenia bezrobocia i wykluczenia społecznego, - odczytuje z różnych źródeł informacji [teksty narracyjne i normatywny, wykres, tabela] dane dotyczące poziomu i zasięgu bezrobocia oraz wykluczenia społecznego w Polsce,	Uczeń: - wyjaśnia, jakie uwarunkowania mają wpływ na zjawisko wykluczenia społecznego, - porównuje różne rodzaje bezrobocia, z uwzględnieniem specyficznych uwarunkowań oraz konsekwencji społecznych, ekonomicznych, politycznych i kulturowych, - odszukuje i prezentuje informacje na temat działalności urzędu pracy w jego powiecie, - omawia podstawowe zasady	Uczeń: - porównuje różne formy zwalczania bezrobocia i ocenia ich skuteczność, - analizuje spór społeczny dotyczący zakresu i form funkcjonowania opieki społecznej w Polsce – zajmuje stanowisko w sprawie i konstruuje odpowiednie argumenty, - wymienia zadania Ministra Edukacji Narodowej i kuratorów oświaty, - wymienia formy kształcenia ustawicznego,	Uczeń: - organizuje debatę poświęconą: - problemom społecznym w Polsce, - funkcjonowaniu systemu edukacji w Polsce, a także aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, - przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały

		systemu szkolnictwa w Polsce, w tym szkolnictwa wyższego.	▪ przedstawia strukturę szkolnictwa w Polsce, w tym szkolnictwa wyższego, ▪ wyjaśnia, w jaki sposób można podnosić swoje kwalifikacje zawodowe.	funkcjonowania systemu bolońskiego w szkolnictwie wyższym, ▪ przedstawia wady i zalety edukacji zdalnej, ▪ analizuje problemy i uwarunkowania mające wpływ na wybór ścieżki edukacyjnej	▪ planuje i prezentuje swoją indywidualną ścieżkę edukacji.	[film, plakat, artykuł itp.] dotyczące: - możliwości i zasad studiowania w wybranym państwie świata,
DZIAŁ IV: WYBRANE ZAGADNIENIA POLITYKI MIĘDZYNARODOWEJ						
Prawo międzynarodowe.	▪ stosunki międzynarodowe ▪ cechy współczesnych stosunków międzynarodowych ▪ cechy charakterystyczne międzynarodowego prawa publicznego ▪ podmioty prawa międzynarodowego prawa publicznego ▪ zasady prawa międzynarodowego prawa publicznego ▪ nieprzestrzeganie zasad prawa międzynarodowego prawa publicznego	Uczeń: ▪ podaje przykłady podmiotów międzynarodowego prawa publicznego, ▪ wymienia przykładowe zasady międzynarodowego prawa publicznego.	Uczeń: ▪ wymienia formy dwustronnych stosunków międzynarodowych, ▪ podaje cechy współczesnych stosunków międzynarodowych, ▪ wyjaśnia, czym jest międzynarodowe prawo publiczne, ▪ wymienia podmioty międzynarodowego prawa publicznego, ▪ wyjaśnia znaczenie zasad międzynarodowego prawa publicznego [zasady suwerenności, integralności	Uczeń: ▪ na wybranych przykładach wykazuje złożoność i wielopłaszczyznowość współczesnych stosunków międzynarodowych, ▪ wymienia cechy międzynarodowego prawa publicznego, ▪ na wybranych przykładach analizuje działanie międzynarodowego prawa publicznego.	Uczeń: ▪ odszukuje, analizuje i prezentuje informacje na temat łamania zasad międzynarodowego prawa publicznego.	Uczeń: ▪ interpretuje kazusy dotyczące międzynarodowego prawa publicznego.

			terytorialnej, nienaruszalności granic, nieingerowania w sprawy wewnętrzne państwa, samostanowienia narodów, pokojowego rozstrzygania sporów,			
Globalizacja – szanse i zagrożenia.	▪ cechy globalizacji ▪ wpływ podmiotów prawa międzynarodowego-go publicznego na proces globalizacji ▪ wymiary globalizacji ▪ skutki procesu globalizacji i wynikające z niego wyzwania	Uczeń: ▪ podaje przykłady zjawisk wynikających z procesu globalizacji, ▪ podaje przykłady pozytywnych i negatywnych aspektów procesu globalizacji.	Uczeń: ▪ wymienia podstawowe aspekty procesu globalizacji, ▪ podaje przykłady zjawisk świadczących o globalizacji w wymiarach politycznym, ekologicznym, ekonomicznym, komunikacyjnym i kulturowym, ▪ wymienia skutki globalizacji w polityce, kulturze i życiu społecznym, ▪ podaje przykłady organizacji międzynarodowych, których działalność ma istotny wpływ na proces globalizacji.	Uczeń: ▪ wyjaśnia, na czym polega zjawisko określane jako efekt motyla, ▪ na wybranych przykładach wykazuje współzależności występujące między państwami w środowisku międzynarodowym.	Uczeń: ▪ zbiera, analizuje i prezentuje informacje na temat: - wpływu wybranych podmiotów prawa międzynarodowego publicznego na proces globalizacji, - ruchów anty- i alterglobalistycznych, ▪ analizuje spór dotyczący oceny procesu globalizacji – zajmuje stanowisko w sprawie i konstruuje odpowiednie argumenty.	Uczeń: ▪ przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące wybranych problemów i wyzwań wynikających z procesu globalizacji, ▪ organizuje debatę poświęconą zagadnieniom związanym z globalizacją i aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji.

Wybrane problemy międzynarodowe.	- konflikty etniczne [istota, przyczyny, skutki, sposoby rozwiązywania, przykłady] - terroryzm [cechy i rodzaje współczesnego terroryzmu, walka z terroryzmem]	Uczeń: - podaje przykłady współczesnych konfliktów międzynarodowych, - wymienia sposoby rozwiązywania konfliktów etnicznych, - podaje cechy współczesnego terroryzmu.	Uczeń: - wymienia przyczyny, konsekwencje i formy konfliktów etnicznych, - podaje przykłady współczesnych konfliktów etnicznych na obszarze Unii Europejskiej, - właściwie posługuje się terminami „migracje”, „uchodźcy”, „asymilacja”, „grupa etniczna”, „integracja”, - podaje przykłady działań o charakterze terrorystycznym, - wymienia główne współczesne organizacje terrorystyczne, - wymienia metody walki ze współczesnym terroryzmem.	Uczeń: - wyjaśnia znaczenie terminów „czystki etniczne” i „ludobójstwo”, - charakteryzuje metody walki ze współczesnym terroryzmem, - charakteryzuje wybrany konflikt etniczny na obszarze Unii Europejskiej, - na wybranym przykładzie opisuje metody i formy działania współczesnych organizacji terrorystycznych.	Uczeń: - zbiera, analizuje i prezentuje informacje na temat: - współczesnych konfliktów etnicznych, - problemu terroryzmu międzynarodowego [przyczyny, uwarunkowania, konsekwencje, formy, organizacje terrorystyczne, skala zagrożenia, metody przeciwdziałania].	Uczeń: przygotowuje i prezentuje na forum społeczności szkolnej materiały [film, plakat, artykuł itp.] dotyczące wybranych metod i form rozwiązywania współczesnych sporów międzynarodowych.
ONZ – rola i działania w ujęciu globalnym.	- powstanie ONZ - podstawy działania ONZ - główne organy ONZ - działania ONZ na rzecz pokoju na świecie	Uczeń: - podaje cele i zasady funkcjonowania ONZ, - wymienia przykłady działań ONZ na	Uczeń: przedstawia okoliczności, które doprowadziły do powstania Organizacji Narodów Zjednoczonych,	Uczeń: charakteryzuje działalność wybranych agend, organów i organizacji wyspecjalizowanych funkcjonujących w ramach ONZ.	Uczeń: - zbiera, analizuje i prezentuje informacje na temat: - działalności organów, wyspecjalizowanych	Uczeń: - organizuje debatę poświęconą: - ocenie pracy ONZ,

	▪ system Narodów Zjednoczonych ▪ operacje pokojowe ONZ	rzecz pokoju na świecie, w tym wybrane misje pokojowe.	▪ podaje podstawowe informacje na temat <i>Karty Narodów Zjednoczonych</i>, ▪ wymienia główne organy ONZ i podaje, jakie są ich zadania, ▪ podaje przykłady wyspecjalizowanych organizacji, funduszy, programów i agend Narodów Zjednoczonych.		, organizacji, funduszy, programów i agend Narodów Zjednoczonych, - misji pokojowych ONZ, ▪ ocenia zasadność i skuteczność działań podejmowanych przez ONZ.	- wyzwaniom stojącym przed ONZ, a także aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji.
Unia Europejska.	▪ etapy procesu integracji europejskiej ▪ państwa członkowskie Unii Europejskiej ▪ prawo Unii Europejskiej ▪ strefa Schengen ▪ strefa euro ▪ obowiązujące akty prawa pierwotnego Unii Europejskiej ▪ zasady i obszary funkcjonowania Unii Europejskiej ▪ instytucje i organy Unii Europejskiej ▪ prawa obywatela Unii Europejskiej ▪ korzyści z członkostwa w Unii Europejskiej	Uczeń: ▪ rozpoznaje główne zasady i obszary funkcjonowania Unii Europejskiej, ▪ wymienia główne organy i instytucje Unii Europejskiej, ▪ podaje korzyści wynikające z członkostwa w Unii Europejskiej dla polskich obywateli, ▪ podaje rok wstąpienia Polski do Unii Europejskiej.	Uczeń: ▪ przedstawia podstawowe uwarunkowania mające wpływ na proces integracji europejskiej, ▪ wymienia państwa należące współcześnie do Unii Europejskiej i wskazuje je na mapie, ▪ wymienia obowiązujące akty prawa pierwotnego Unii Europejskiej, ▪ wymienia prawa przysługujące obywatelom Unii Europejskiej, ▪ wymienia główne organy i instytucje Unii Europejskiej [Komisję Europejską,	Uczeń: ▪ wyjaśnia, na czym polega różnica między prawem pierwotnym a prawem wtórnym Unii Europejskiej, ▪ omawia obszary funkcjonowania Unii Europejskiej, ▪ odczytuje z różnorodnych źródeł [teksty narracyjny i normatywny, wykres, tabela] informacje dotyczące społecznej oceny członkostwa Polski w Unii Europejskiej.	Uczeń: ▪ przedstawia główne etapy procesu integracji europejskiej, w tym: - utworzone organizacje i zawarte traktaty, - sposób funkcjonowania wspólnot europejskich i zakres współpracy państw członkowskich na poszczególnych etapach, - państwa, które przystąpiły do wspólnot europejskich, ▪ porównuje zasięg terytorialny Unii Europejskiej, strefy	Uczeń: ▪ odszukuje i prezentuje, np. na forum społeczności szkolnej, informacje na temat funduszy Unii Europejskiej i ich wykorzystania w Polsce oraz w najbliższych państwach członkowskich, ▪ dokonuje krytycznej analizy zagadnień dotyczących członkostwa Polski w Unii Europejskiej,

			Radę Europejską, Parlament Europejski, Radę Unii Europejskiej i Trybunał Sprawiedliwości UE].		Schengen i strefy euro, ▪ charakteryzuje poszczególne źródła prawa pierwotnego Unii Europejskiej.	▪ zbiera i prezentuje informacje na temat sporu społecznego dotyczącego oceny polskiego członkostwa w Unii Europejskiej,
Pakt Północnoatlant ycki NATO.	▪ geneza i cele NATO ▪ organy NATO ▪ państwa członkowskie NATO ▪ działania NATO na rzecz pokoju na świecie ▪ USA w strukturach NATO	Uczeń: ▪ wymienia główne cele i zadania NATO, ▪ podaje rok wstąpienia Polski do NATO.	Uczeń: ▪ omawia okoliczności, które doprowadziły do powstania Organizacji Paktu Północnoatlantyckiego, ▪ wymienia główne organy NATO, ▪ wymienia państwa należące do NATO i wskazuje je na mapie.	Uczeń: ▪ odczytuje z różnych źródeł [tekst narracyjny i normatywny, wykres, tabela] informacje dotyczące oceny: - działalności NATO na rzecz światowego pokoju, - członkostwa Polski w NATO, - wpływu NATO na pozycję Stanów Zjednoczonych Ameryki w świecie, ▪ określa i ocenia rolę Stanów Zjednoczonych Ameryki w strukturach NATO.	Uczeń: ▪ omawia stosunki NATO z Federacją Rosyjską, ▪ charakteryzuje główne organy NATO, ▪ zbiera, analizuje i prezentuje informacje na temat: - roli NATO w budowaniu pokoju na świecie, - przebiegu wybranych operacji wojskowych NATO.	Uczeń: ▪ dokonuje krytycznej oceny wybranych aspektów działalności NATO, ▪ organizuje debatę poświęconą wybranym aspektom funkcjonowania NATO i aktywnie uczestniczy w zainicjowanej dyskusji, ▪ odszukuje i prezentuje, np. na forum społeczności szkolnej, informacje na temat

						członkostwa Polski w NATO.
Polityka zagraniczna Polski, polska dyplomacja.	▪ istota i cele polityki zagranicznej ▪ dyplomacja ▪ placówki dyplomatyczne i ich zadania ▪ ambasady i konsulatory ▪ działalność polskiej dyplomacji	Uczeń: ▪ rozpoznaje zadania ambasadorów i konsulów.	Uczeń: ▪ właściwie posługuje się terminami „polityka zagraniczna”, „racja stanu”, „dyplomacja publiczna”, „misja dyplomatyczna”, ▪ wymienia sprawy, które obywatel polski może załatwić w konsulatach.	Uczeń: ▪ na przykładzie wybranych placówek dyplomatycznych RP przedstawia zadania ambasad i konsulatów, ▪ wymienia priorytety polskiej polityki zagranicznej.	Uczeń: ▪ przedstawia główne inicjatywy międzynarodowe, w które angażuje się państwo polskie [np. Grupa Wyszehradzka, Trójkąt Weimarski, Trójmorze].	Uczeń: ▪ odszukuje w różnych źródłach informacje na temat działalności polskich placówek dyplomatycznych w wybranych państwach świata.

Opr. EWS.